

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonaë, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

De Anulo, ejusque antiquitate & usu.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

De Tunica & Dalmatica episcopali, earumque forma, colore & usu.

XI. **D**E Tunica & Dalmatica quatenus Subdiaconi & Diaconi sunt indumenta, mox agam, cum de Ministrorum vestibus incidet sermo: nunc de illis agendum, quatenus inter sacras Episcoporum vestes recensentur. Ordo Romanus utriusque meminit, cum episcopalia enumerat indumenta; & unam quidem Dalmaticam minorem, alteram Dalmaticam majorem nuncupat. Tunicam Amalarius lib. 2. cap. 22. hyacinthini coloris fuisse ait, & subuculam nominari. In Missa Illyrici *subilis* nomine indicatur, cui suffragatur Gemma animæ lib. 1. cap. 229. dicens, *Subdiacono supradictæ vestes conceduntur, quæ scilicet sunt ministrorum inferioris gradus, in super due alie, id est subtile & sudarium adduntur. Subtile, quod & stricta tunica dicitur, portat ut se iustitia quasi lorica induat.* Olim tunica episcopalis coccinei coloris erat, ut vel ipsæ picturæ veteres ostendunt; Dalmatica verò albi, purum referens & incontaminatum sacerdotis statum, ut scribit Simeon Theffalonicensis. Usus ejus antiquissimus esse Auctor quæstionum veteris & novi testamenti evincit, cujus hæc sunt verba quæst. 46. *Quasi non hodie Diaconi Dalmaticis induantur, sicut Episcopi.* Hic autem, sive sit Hilarius Diaconus, ut plerique existimant, sive alius quispiam, se scripsisse testatur quæst. 44. trecentis annis post Hierosolymæ exidum, quæ urbs capta & destructa fuit anno Christi LXXI. Non omnes tamen Episcopos passim Dalmaticis usos credendum est: sanctus enim Gregorius lib. 7. epist. 113. Aregio Episcopo sic scribit. „Communis filius „Petrus Diaconus nobis innotuit, quod fra- „ternitas vestra, tempore quo hic fuit, popo- „scerit, ut sibi & Archidiacono suo utendi Dal- „maticis licentiam præberemus. Et post pauca. „Hujus auctoritatis nostræ serie petita conce- „dimus, atque te & Archidiaconum tuum Dal- „maticarum usu decorandos esse concessimus; „eosdemque Dalmaticas filio nostro Cyriaco „Abbate deferente transmisimus. Ex cujus con- „cessionis tenore deducitur, usum Dalmaticarum Episcopis ab Apostolica sede tributum fuisse. In Missa Ratoldi apud Menardum inter indumenta episcopalia unius dumtaxat tunicæ fit mentio, *Super hæc*, ait, id est accepta stola, *ministratur ei tunica gyris in tintinnabulis mirificè resecta*, ad

similitudinem scilicet Aaron sacerdotis. Ut enim observat Stephanus Eduensis lib. de Sacram. Altaris cap. 11. quidam Pontifices una, alii duabus tunicis utebantur; quod etiam notavit Durandus lib. 3. cap. 10. *sui Rationalis.*

De Chirothecis & earum usu.

XII. **C**Hirothecas Apostolicæ traditionis esse scripsit Honorius in Gemma animæ lib. 1. cap. 215. *Chirothecarum usus*, inquit, *ab Apostolis est traditus: ab Apostolis*, inquam, non *ab epistolis*, ut perperam in edicis legitur. Sed hoc credibile non est, cum per aliquot sæcula nullum earum monumentum reperitur, nec illis unquam usa sit Ecclesia orientalis. Porro chirothecas latinâ voce manicas nuncupant antiqui scriptores, qua usus est Plinius lib. 3. epist. 5. ad *Macrum*, quæ de studiis & lucubrationibus Plinii senioris avunculi sui est: *Manus*, ait, *hyeme manicis muniebantur, ut ne cæli quidem asperitas ullum studiis tempus eriperet.* Ordo Romanus agens de ordinatione Episcopi, hanc orationem dicendam præscribit, quando electus induitur manicis. „Immensam clementiam tuam roga- „mus omnipotens & piissime Deus, ut manus „istius famuli tui fratris nostri, sicut exterius „obducuntur manicis istis, sic interius asper- „gantur rore tuæ benedictionis. In Missa Ratoldi apud Menardum manicæ etiam cum aliis Pontificalibus indumentis memorantur. Et in Missa Illyrici extat oratio ad induendas manus. Ex his autem colligitur, quanta sit earum vetustas. Usus denique chirothecarum à Leone IX. concessum Abbatibus Cassinensibus Leo Ostiensis supra relatus asserit, & eo antiquior Ordo Romanus in ordinatione Abbatis ex canone Theodori Archiepiscopi Cantuariensis, qui obiit anno 690. post datam ei ab Episcopo Regulam ait, *Tunc tradat ei chirothecas & baculum.*

De Annulo, ejusque antiquitate & usu.

XIII. **N**on est hujus loci Annulorum originem investigare, sed & superfluum est: nam Gen. 38. Judam legimus annulum & armillam gestasse, nec ullus ferè liber est in veteri Testamento, in quo ejus mentio non fiat. Usus autem ferendi annulum à Christianis receptum fuisse, Clemens Alexandrinus l. 3. *sui Pædagogici c. 11.* testis est. At verò Episcopis inter reliqua sui Ordinis insignia traditos annulos, mille & amplius annorum testimonia habemus, tum in Ordine

M m m

R o s

Romano & aliis sacramentorum antiquissimis libris, tum apud Suriium die 3. Decembris in vita S. Birini Dorcestrensis Episcopi, qui vixit anno 640. tum demum in quarto Concilio Toletano c. 27. quo sancitur, ut Episcopo injustè deposito tanquam suæ dignitatis signum annulus restitueretur, qui dudum recepto in Ecclesia ritu in sua ordinatione ipsi dari consueverat. Neque obstat Alcuini, Amalarii, & Rabani de annulo silentium: nam istis tacentibus loquuntur alii, qui eos ducentis & amplius annis antecesserunt, ut ex allatis testimoniis luculenter apparet: & fortassis diversæ fuerunt diversis locis & temporibus hæc de re consuetudines.

De Mitra, ejusque usu sacro & profano. Quando ceperit idem usus in Ecclesia. Cur Græci ea non utantur. Quando & à quibus concessa Abbatibus.

XIV. **M**itra Pontificalis ex veteri Testamento sumpta est, ut rectè scribit Honorius lib. 1. *Gemma cap. 214.* Ea enim utebantur Sacerdotes, ut sacræ literæ indicant *Exod. 29. & Levitici 8.* Erat & prophanum capitis ornamentum, quo primùm Jonios, deinde Ægyptios, Syros & Lydos usus fuisse ethnici Scriptores tradiderunt. Olim etiam pro muliebri corona sumebatur, ex qua fasciolaræ pendebant, unde Virgilius *redimicula mitra* commemorat. Deo quoque sacratis Virginibus mitra in Africa imponi solebat, de qua Optatus Milevitanus lib. 2. „Felix, inquit, inter crimina „sua & facinora nefanda, ab eo comprehensam „puellam, cui mitram ipse imposuerat, à qua „paulò ante Pater vocabatur, nefariò incestare „minimè dubitavit. Isidorus lib. 19. *orig. cap. 31.* „Mitra est pileum Phrygium caput protegens, „quale est ornamentum capitis devotarum. Sed „pileum virorum est, mitra autem feminarum. Ab Alexandro II. concessum mitræ usum Vratislao Duci Boemiæ in signum intimæ dilectionis, Gregorius VII. testis est *epist. 38. libri 1.* asserens id Laicis nunquam antea tributum. Brachmanes sacerdotes mitra gemmis ornata uti consuevisse refert Philostratus in *vita Apollonii.* Eandem usurpasse summum sacerdotem Deæ Syriæ Lucianus in *Dea Syria* scripsit: idemque tradidit de Pontifice Maximo ethnice superstitionis Prudentius *hym. 9. de coronis* his versibus:

*Summus sacerdos nempe sub terram serobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mira infularius, festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino sericam fulvus togam.*

Mitræ nomina multa sunt, dicitur enim cidaris, tiara, infula, phrygium, corona sacerdotalis, cuphia, de quibus Lexicographi græci & Latini consulendi sunt. De ipsius usu in Ecclesia duæ sunt eruditorum sententiæ. Quidam enim existimant, recentem ad inventionem esse, quæ circa annum Christi millesimum inceperit, quam opinionem probant primò ex tabulis & aliis veterum monumentis, in quibus tam summi Pontifices, quàm reliqui Episcopi omnibus quidem pontificalibus ornamentis induti, sed nudo semper capite delineati apparent. Secundò ex libris ritualibus ante annos septingentos scriptis, & ex antiquis rerum ecclesiasticarum scriptoribus, qui cum satis accuratè omnia indumenta Episcoporum recenseant, de mitra tamen prorsus silent. Alii è diverso mitræ usum putant ab ipsis Apostolis fluxisse, idque variis rationibus & testimoniis suadere conantur, contrariam verò sententiam fluxis dumtaxat argutis niti ajunt, atque omni solido fundamento destitui. Propugnari acriter hanc mitræ antiquitatem Andreas du Saussay lib. 1. *Panopliæ episcopali*, omnibus ad hoc argumentum spectantibus diligentissimè collectis, quæ apud ipsum legi possunt. Ego autem crediderim, utramque opinionem posse facillimè conciliari, si dixerimus, mitram quidem, qualis est hodie, nuperum ornatum esse, qui ante millesimum Christi annum vix fuerit in Ecclesia: negari tamen non posse, quin à temporibus Apostolorum aliquod fuerit capitis ornamentum, quo peculiariter, si non omnes, aliqui saltem Episcopi usi sint. Hoc enim evincere videntur quæ ad probandam mitræ antiquitatem Saussaius congessit, præsertim ex Epiphonio, qui in hæresi Antidicomarianitarum affirmat Jacobum Apostolum bracteam seu petalura in capite portasse: ex Polycrate apud Eusebium lib. 5. *hist. cap. 24.* & ex Hieronymo lib. *de script. Eccl.* asserentibus Joannem item Apostolum laminam auream in fronte gessisse: ex Gregorio Nazianzeno, qui *orat. 5. post reditum à fuga* loquens de sua ordinatione, capiti suo cidarim impositam ait: ex Balsomone & aliis scriptoribus græcis, qui fatentur Patriarcham Alexandrinum, Phrygio uti, sive loro, ut græcè scribunt, ex eo quod illud miserit Cyrillo Celestinus Papa, cum eum jussit Ephesino